

Toine Dutch Bushman Klaassen

*A Compendium Of
Contemporary Urban
Wizard Practice*

Dutch Bushman Toine Klaassen kruipt in de huid van de jager-verzamelaar

Een onderzoek naar de verbeelding die door voorwerpen wordt aangejaagd.

Door Hugo Bongers

De eerste mensen die de wereld bevolkten waren jager-verzamelaars. Tot ongeveer tienduizend jaar geleden woonden mensen in kleine beweeglijke groepen samen, leefden van de jacht en het verzamelen van plantaardig voedsel en vestigden zich niet permanent op één plek. Zelfs de meest onherbergzame streken boden nog voldoende voedsel voor de kleine ambulante wereldbevolking. Die begon pas te groeien toen planten en dieren konden worden gecultiveerd: landbouw en veeteelt ontstonden en de mens maakte zich de beheersing van het vuur eigen, waarmee voedsel kon worden gekookt, hulpmiddelen gemaakt en permanente bewoning van een plek voordelig werd.

Beeldend kunstenaar Toine Klaassen laat zien dat het mensentype van de jager-verzamelaar een bruikbare vorm is om iets te vertellen over de wereld van nu. Klaassen kruipt in de huid van de jager-verzamelaar. Zo'n twintig jaar geleden nam hij de naam en gestalte aan van Dutch Bushman en nog steeds toont hij het overgrote deel van zijn werk onder deze naam. Het meeste werk zouden we met de omschrijving 'performance' kunnen aanduiden.

Het verzamelen begon bij Klaassen al vroeg na zijn afstuderen als beeldend kunstenaar aan de Rietveld Academie. Hij nam antikraak een groot atelier in gebruik, de enorme oppervlakte van de leegstaande Ysselwerf aan de Maas nabij de Van Brieneoordbrug. Die rivier spoelde van alles bij hem aan. Je zou het rommel kunnen noemen, maar Klaassen verdeelt de wereld niet in bruikbaar en onbruikbaar, mooi en lelijk. Niets is van zichzelf mooi of lelijk. Alles kan voor hem op een bepaald moment bruikbaar zijn. De enorme oppervlakte van de Ysselwerf stelde hem in staat zijn groeiende verzameling uit te stallen en te ordenen. Daar ontstonden de eerste installaties van Dutch Bushman. Producten van onze cultuur, zoals plastics, touw, flessen, stokken, lappen, poppen, piepschuim en vuurwerkhulzen mengde hij onbekommerd met producten van de natuur, zoals vogelveren, paardenbloempluizen, riet, berenklawtakken, pluimen, slakkenhuizen, schelpen en eierschalen. In glazen potten conserveerde hij lijkjes van kleine dieren. In aquaria ontstonden diorama's. Met lege bananendozen bouwde hij muren, hutten, onderkomens.

Rotterdamse ondergrondse

Dat verzamelen gaat door tot op de dag van vandaag. Ook de ateliers die Klaassen na de Ysselwerf bezat, zoals een ruimte in het kunstenaarscollectief Cucosa onder de Hofbogen, waren groot en vol. Zijn huidig atelier in een kelder ergens in Overschie, "de Rotterdamse ondergrondse", ligt nog steeds vol resten van natuur en cultuur. Met die uitgestalde spullen schept hij 'karakters', typen waarin Dutch Bushman zich tijdens de performances verplaatst. De spullen liggen daar te 'vercomposter', wachtend op nieuw gebruik. Waardeloze spulletjes worden dan weer waardevol; niets is principieel onbruikbaar. In de onverwarmde kelder bouwt hij tijdens strenge winters met bananendozen een kantoortje voor zichzelf, met een straalkachelletje erin. Van daaruit overziet hij zijn rijke verzameling en krijgt ideeën. Een grotere versie van dit bananendooskantoor ontwikkelde zich tot mobiel laboratorium dat hij meeneemt naar performances, bijvoorbeeld tijdens openluchtfestivals.

Het jagen en verzamelen van deze hedendaagse jager-verzamelaar gaat dus nog steeds door. Er zijn verschillende typen jagers die achter dingen aanjagen die nodig zijn om de karakters in te vullen. Zo is er City Buffalo Hunter die stukken leer snijdt uit als grofvuil achtergelaten meubels aan de rand van de stoep. Van die stukken leer maakt hij maskers en kledingstukken voor zijn verschillende karakters. Na Nieuwjaarsnacht jaagt hij graag op lege champagneflessen en monteert die als een piek op kaalgeknpte kerstbomen, noemt die 'champsaintrees', een nieuwe boomsoort door hem ontdekt. Gebruikte vuurwerkdozen kunnen voor vele doelen worden ingezet, zijn bijvoorbeeld goed bruikbaar om er met behulp van sigarettenfilters woorden in te monteren. Zo oogst hij op verschillende momenten de spullen die hij voor de aankleding van de diverse karakters gebruikt. Klaassen noemt zijn werk ook wel 'pseudo-anthropologie'. Wie daarbij denkt aan het interpreteren of naspelen van rituelen van exotische stammen heeft het mis. Hij leent niet van verre, premoderne culturen. Dutch Bushman verwijst naar de ervaringen van de jonge Klaassen zelf, is in essentie het kind dat van jongs af aan in de natuur speelde. Bushman is authentiek Dutch. De kunstenaar ziet zichzelf eerder als onderzoeker in een laboratorium; hij heeft een onderzoekende geest, is niet zweverig, eerder analytisch. Zijn studie in de chemie, die hij volgde voor de kunstacademie, geeft hem op dit punt een stevige basis. Hij ziet zichzelf als dokter van de verbeelding, niet als een healer of sjamaan. Zijn werk verwijst niet naar de wereld van de alchemie, zijn laboratorium is eerder dat van de hedendaagse archeologie; het is het laboratorium van de make-believe. In dat lab bedenkt en onderzoekt hij identiteiten, karakters, merken.

Klaassen bedrijft branding met karakters waarvoor hij dingen uit de hedendaagse cultuur en natuur inzet. Vandaar de ondertitel van dit boek: the contemporary urban wizard practice.

Karakters en maskers

Dutch Bushman heeft een Bushman Tribe. Al vanaf jongs af aan doen vrouw Lin en kinderen Joek en Vlier geregeld mee in performances. Ze worden niet geregistreerd, ze kennen de karakters, ze hebben hun evolutie van dichtbij meegemaakt. Ze kunnen zich er snel in verplaatsen. Karakters als 'de rat', 'de papegaai', 'de wolf' worden zichtbaar in de rituelen van Klaassen en zijn gezinsleden. Ze hebben voorwerpen uit de verzameling op hun lichaam gebonden, houden instrumenten of gebruiksvoorwerpen vast, dragen hoofdtooien en versieringen. Ieder karakter heeft zijn eigen mogelijkheden. De rat houdt contact met de grond door zijn zware staart. De voelsprietten aan zijn kop bieden mogelijkheid tot oriëntatie in de ruimte. Door in een andere rol te kruipen, een ander karakter aan te nemen, verandert die oriëntatie. Maskers zijn er mede om van rol, van gedaante te wisselen, niet om zich ergens achter te verschuilen. Zo verenigt Klaassen als kunstenaar het verzamelen met het maken; het zijn twee zijden van dezelfde medaille.

Opvallend in de performances van Klaassen is dat hij zwijgende karakters toont. Hij maakt wel geluid, met trommels, primitieve blaasinstrumenten, een bel of metaal op metaal bijvoorbeeld, maar de karakters zwijgen. "Eerst doen, dan praten", vindt hij. Als je praat zit je in je hoofd, dan is de betovering verbroken. Hij communiceert door middel van de rituele handelingen. Wel reciteert hij bij die handelingen soms korte zinnen, een soort mantra's. Interactie, non-verbale communicatie met zijn publiek krijgt vorm in handelingen, rituelen. Publiek zit vaak dicht bij hem of banjert door zijn installaties heen. Vooral met kinderen werkt die non-verbale communicatie goed. Kinderen gaan makkelijk mee in zijn fantasie, voelen het speelse karakter van het werk beter aan, zijn gevoelig voor zijn geheimzinnige rituelen. Oudere toeschouwers hebben er soms meer moeite mee, begrijpen niet goed wat er gebeurt, schrikken soms.

De performances van Toine Klaassen zijn contextueel, relationeel maar niet sterk interactief. Het ritueel wordt aangepast aan de beschikbare ruimte. Een nauwe gang in een ateliergebouw werkt anders dan een weids park. Een straat in Eindhoven vraagt om een andere benadering dan een volle tentoonstellingsruimte waarin ook werk van andere kunstenaars wordt geëxposeerd. Het werk is relationeel, omdat de rituelen worden getoond voor een publiek en de kunstenaar met dat publiek rekening

houdt en er een stilzwijgende relatie mee aangaat. Klaassen is alsmaar in zijn installaties aanwezig en zijn publiek weet dat ook. Het werk is meestal niet interactief, want het publiek ‘doet niet mee’, is geen medeacteur in de rituelen. Dat kan meestal ook niet, want zijn performances duren uren, soms dagen achtereen. Publiek komt en gaat. Toch komen eenvoudige interacties soms wel voor. De kunstenaar kijkt iemand gericht aan of biedt iemand iets aan (een paardenbloempluis bijvoorbeeld die uiteen geblazen moet worden). Je zou zijn houding in de richting van het publiek als ‘onverstoorbaar’ kunnen beschrijven. Hij laat zich niet afleiden of uit zijn rol halen.

Narcissus

Klaassen is dol op afgebroken, kapotte autospiegels; daarvan heeft hij er honderden verzameld. Hij gebruikt die vaak in zijn performances en sculpturen. Spiegels hangen soms als een ketting om het lichaam, en door die spiegels observeert hij tijdens zijn optredens het publiek. Spiegelelingen vindt hij sowieso interessant. In zijn film *Diepdroom* (gemaakt samen met Rolf Versteegh en zijn vrouw Lin) speelt het spiegelende wateroppervlak van een meer een grote rol. Overal in zijn atelier zijn wel stukjes spiegel te vinden. De Narcissus-mythe verbeeld.

Klaassen bereidt de performances voor. Hij improviseert beperkt. De kracht van de voorstelling ligt in de voorbereiding: in de keuze van de locatie, de karakters, de enscenering, de te gebruiken materialen. In het atelier bereidt hij verschillende opties voor, kiest zijn voorwerpen uit, maar kan in reactie op de wijze waarop het publiek reageert wel switchen. De karakters zijn een gegeven, die zijn in de loop van de afgelopen twintig jaar ontstaan en geëvolueerd. En ze blijven zich ontwikkelen.

Toch zit er ook evolutie in zijn werk. Zijn eerste installaties waren wat minimalistischer. De kunstenaar zelf was nog afwezig in die installaties. In een vroegere, meer ‘schrale’ performance gebruikte hij alleen een vergrootglas en een camera en fotografeerde daarmee een uitvergroot oog van mensen in zijn publiek, *DREAMONEYE*. Niet altijd is er voldoende ruimte om “met zoi te lopen sjouwen”. Toch valt op, dat zijn performances nu rijker, barokker zijn.

Failure

Het werk van kunstenaar Toine Klaassen is goed te plaatsen in een wereldbeeld waarin naast de mens ook andere objecten (dieren, planten en bomen, ‘levenloze’ voorwerpen, zee en rivieren) als gelijkwaardig worden beschouwd en aan die objecten waarden en rechten

worden toegekend los van hun nut voor de mens. In dit wereldbeeld draait het niet om het economische of culturele profijt dat de mens heeft van de natuur en van cultuurobjecten. Natuur en objecten hebben recht op bestaan, elk naar hun eigen aard. (De slakken die de groenten in zijn volkstuin bedreigen verzamelt hij levend en wel en zet ze ver weg in het bos weer uit.) Klaassen is een kunstenaar die gevoelig is voor de rechten van niet-menselijke zaken. Die weggegooide voorwerpen weer in ere hersteld, die voorwerpen reanimeert: De kunstenaar als re-animator van objecten.

“Veel van mijn werk gaat over failure”, zegt Klaassen, “denken dat je iets kunt meten, dat je het tijdsverloop kunt vastleggen. Maar nee, je meetinstrumenten zijn uiteindelijk waardeloos.” Het zijn de voorwerpen zelf die hun wil opleggen aan de beschouwende onderzoeker in het steeds complexer wordende laboratorium van de kunstenaar. De pseudo-anthropologie is geen wetenschappelijk onderzoek, maar een onderzoek naar de verbeelding die door de voorwerpen om hem heen wordt aangejaagd.

Hugo Bongers
Juni 2021

Laboratorium voor Hedendaagse Archeologie, Sense and Sensitivity, Tent, Rotterdam, 2006

Dutch Performance Week, Museum for Modern and Contemporary Art, Rijeka, Kroatië, 2007

New Life and the Dream Garden, Fieldgate Gallery, Londen, 2007

Kokerjuffer of Duiventil, Drebber Experience, CBK Noord Holland, Locatieproject
Alkmaar, 2008

Rehearsals for Reintegration in Paradise, De Avantgardistische Staat, Worm S/ASH gallery, Rotterdam, 2017

Zie je ego Antoinette, Tears From Heaven performance installation, No Walls Parallel aan RCART Fenixloods, 2015

**Dit is
heid**

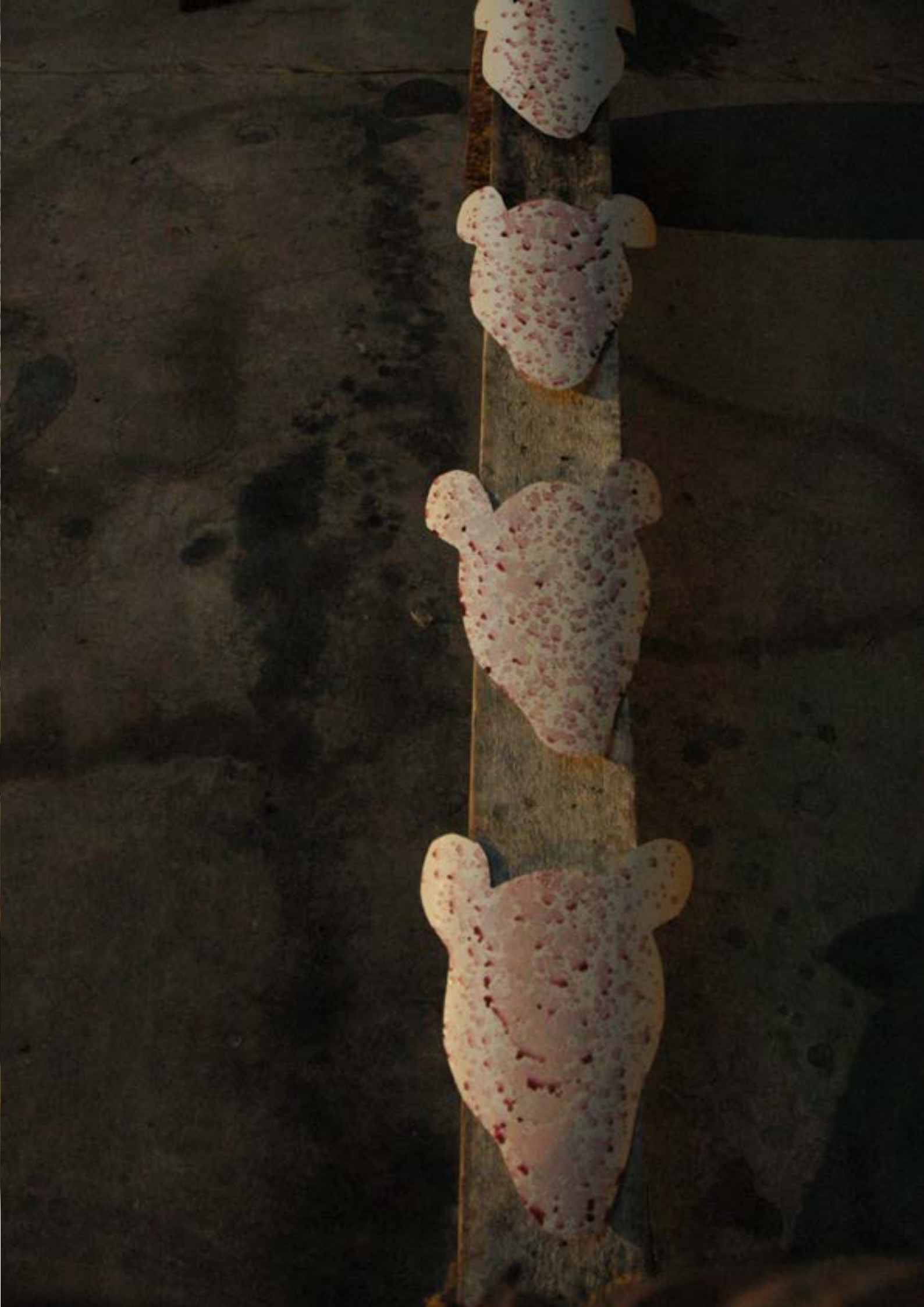
**geen
ding.**

Carbon Connection City Hybridization Tablet, Open the Gates, Worm S/ASH gallery, Rotterdam, 2019

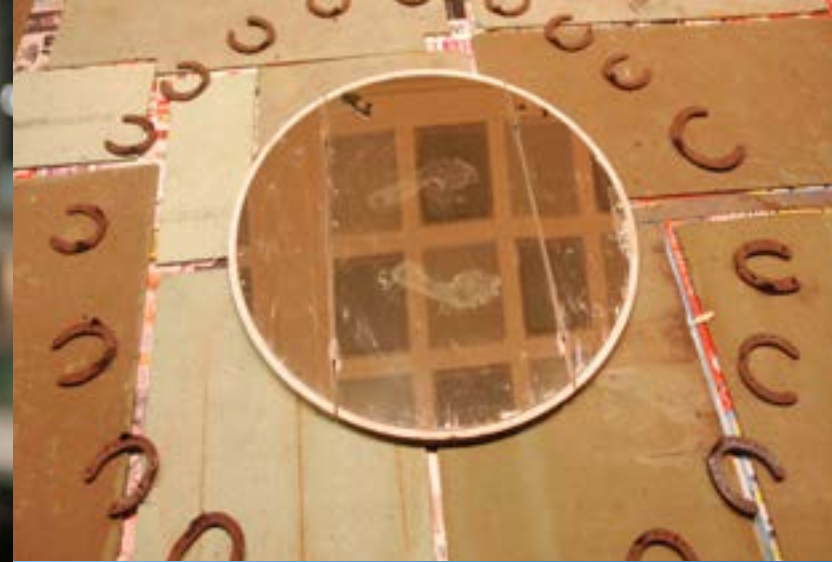

WHA?

NOT
FOR
SALE

Ipihan 6, Polygraph Leipzig, Metamorphosen einere Abbruch Kraehe, 2016

Ipihan 8, KAUFHAUS Altenburg, LIGHT ISLAND, 2018

IPIHAN 10, Rotterdam, 2020

